

УДК 336.76

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ БАЗЕЛЬ ШІ В УКРАЇНІ

Дзюблюк О. В.

д.е.н., професор,

завідувач кафедри банківської справи

Тернопільського національного економічного університету

Прийдун Л. М.

викладач кафедри банківської справи,

Тернопільського національного економічного університету

Україна прагне бути активним учасником світових фінансових ринків і для цього їй необхідно слідувати загальноприйнятим світовим нормам і стандартам. В даному контексті впровадження ряду принципів Базеля II та III зміцнить вітчизняний банківський сектор шляхом вдосконалення механізму кількісної оцінки ризиків, підвищення якості корпоративного управління та збільшення прозорості бізнесу

Водночас в Україні існують ряд внутрішніх перешкод в частині адаптації міжнародних стандартів до вітчизняних умов, основними з яких є:

- відсутність належної матеріальної та недостатність технічної бази;
- недостатнє правове забезпечення;
- високий рівень фіктивної капіталізації;
- слабка транспарентність діяльності банків та якість інформації про їх фінансовий стан;
- недостатній рівень відповідальності менеджерів та власників за наслідки управлінських рішень;
- слабкість державного регулювання банківської сфери;
- нестабільний характер економіки та незавершеність процесу ринкової трансформації банківського сектору;
- незадовільний рівень корпоративного управління та слабкість систем ризик-менеджменту, системи внутрішнього контролю та аудиту в банках;
- підвищена концентрація кредитних та інвестиційних ризиків;
- низький рівень прозорості банків для органів банківського нагляду.

Управління фінансовими ресурсами банку в контексті вимог Базельського комітету найбільше представлене питанням впровадження нових стандартів капіталу. Проте, як вважають аналітики асоціації Українського кредитно-банківського союзу, у вітчизняних умовах важливішим є виконання саме нормативу адекватності регулятивного капіталу, який є показником капіталізації банківської системи та

характеризує здатність банку покривати свої витрати, а не відповідність мінімальним розмірам статутного капіталу, як це передбачено Базелем III. Норматив Н2, за даними НБУ, станом на лютий 2013 р. в Україні становив 17,9%, при чому передбачено рівень цього показника в 10%. Як бачимо, значення адекватності регулятивного капіталу практично у два рази перевищує встановлений показник достатності банківського капіталу за міжнародними стандартами (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка зміни статутного капіталу, мінімального розміру та адекватності регулятивного капіталу за 2008-2013 рр. [1]

Таким чином, завдяки тому, що в Україні діють більш жорсткі вимоги до банківського капіталу, ніж у світовій практиці, вітчизняні банки вже сьогодні, і навіть із запасом, готові до впровадження нових нормативів достатності капіталу. Підвищення вимог до структури капіталу першого рівня, як і введення вимог по створенню додаткових капітальних резервів, також не призведе до значних змін у секторі.

Водночас, аналіз рис. 2 дає змогу стверджувати, що до цього часу банки так і не змогли скоротити відставання темпів зростання капіталу від темпів зростання активів, неадекватність якого найбільш чітко простежується в найбільших і середніх банківських установах. Це свідчить про те, що вони у своїй діяльності проводили кредитну політику, яка була спрямована на максимізацію прибутків, а не на уникнення ризиків, пов'язаних із кредитуванням. Таким чином, можемо стверджувати про незбалансованість нарощування капіталу та активів, яка має місце в банківському секторі України.

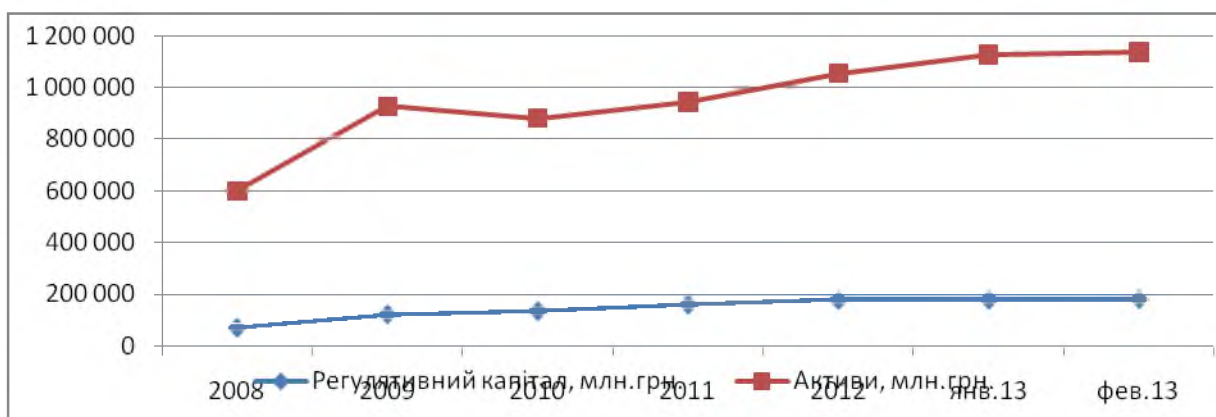

Рис. 2. Динаміка зміни обсягу регулятивного капіталу та активів банків за 2008-2013 роки. [1]

Разом з тим, аналітичні оцінки підтверджують, що істотною загрозою для банківської системи України є суттєве підвищення кредитної заборгованості банків. Якщо у 2008 році частка проблемних кредитів була на рівні 1,3%, то на початок 2013 року, за даними рейтингового агентства Standard & Poor's, сума проблемних кредитів становила близько 40% сукупних кредитів банківської системи [2]. Це зумовило значні відрахування у резерви на покриття втрат за кредитними операціями та свідчить про низький рівень рентабельності власного капіталу банків. Так, показник відношення обсягу резервів під активні операції банків до обсягу наданих кредитів у період 2008-2013 роки зріс із 4,2% до 17,6%, водночас мінусове значення рентабельності капіталу відбулось ще в 2010 році (-32,5%), причиною чого стали значні збитки банків України за період кризи, і тільки в січні 2013 року воно перетнуло нульову позначку і станом на лютий становило 4,1% (рис. 3).

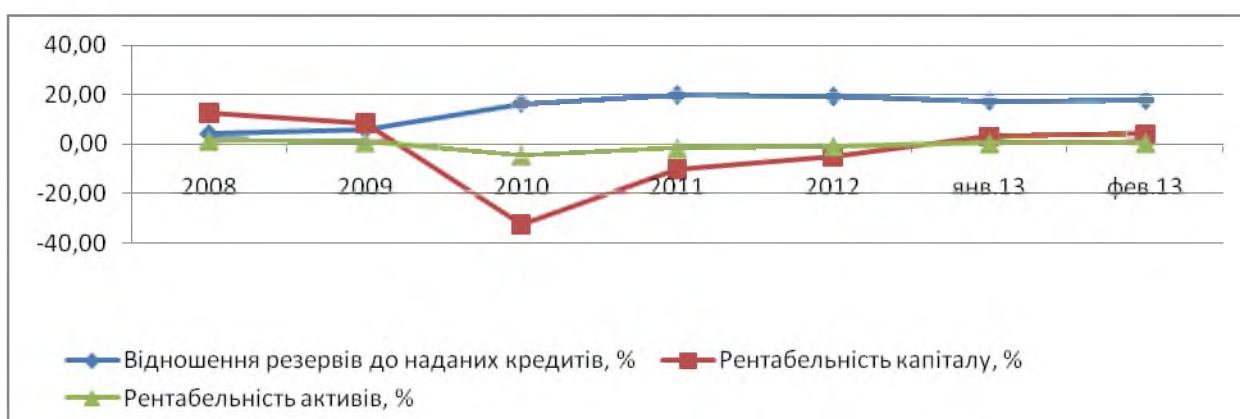

Рис. 3. Динаміка показників рентабельності капіталу, активів та співвідношення резервів до наданих кредитів банків за 2008-2013 роки. [1]

Ще однією актуальною проблемою залишається якість капіталу банківських установ. Адже капіталізація багатьох українських банків складається з коштів переоцінки основних засобів, не сплачених відсотків, коштів пов'язаних структур, які оформлялись субординованим боргом. Зростання таких складових вважається штучним нарощуванням капіталу. Водночас у діяльності вітчизняних банків субординовані кредити не набули значного розвитку. Саме тому структура капіталу першого рівня в українських банках в основному відповідає новим базельським вимогам. Отже, порівняльний аналіз практики розрахунку розміру банківського капіталу у вітчизняній і міжнародній (згідно з Базелем II та Базелем III) банківській практиці, дозволяє стверджувати про завищення реальних показників банківського капіталу в Україні, а тому потрібно зменшити частку загальних резервів за кредитними операціями, що включаються до розміру капіталу банків у вітчизняній практиці.

Зважаючи на те, що в Україні законодавство ґрунтується на положеннях угоди Базель I, а імплементація Базель II ще досі незавершена, то ситуація впровадження нових положень Базель III в практику діяльності банків України є доволі невизначеною. Відмітимо, що в нашій державі на сьогодні не створено й відповідних умов для впровадження угоди, навіть його спрощеного варіанту. Так, в першу чергу, відсутня матеріальна база, адже перехід до Базельських стандартів, навіть до самих простих, пов'язаний з значними затратами як для країни, так і для кожного окремо взятого банку. Немає й достатньої технічної бази, адже впровадження нових норм Базеля вимагатиме від банківських установ вдосконалення системи ризик-менеджменту та ІТ-технологій та систем для застосування сучасних моделей оцінки ризику. Також нерозвинуті окремі елементи ринкової інфраструктури, зокрема ефективно діючі рейтингові агентства. В Україні не забезпечене й правове поле щодо системного впровадження концепції оцінювання та управління індивідуальними та системними ризиками банків як на мікро- так і на макрорівнях. Безперечно, було впроваджено ряд нормативних актів, що стосуються формування ризик-менеджменту банків, впровадження нагляду на основі ризиків та покращення корпоративного управління в банківській сфері. Проте ще досі не вжито конкретних заходів по наближенню вітчизняної банківської практики до першої компоненти Базеля II, а окремі його вимоги реалізували лише деякі комерційні банки з іноземним капіталом.

Також відмітимо, що основні побоювання щодо запропонованих Базельським комітетом показників ліквідності полягають у тому, що надмірно великі запаси капіталу будуть сконцентровані в резерві ліквідності. Водночас, як можна побачити із рис. 4, при нормативному значенні 40% в банківській системі України норматив поточної ліквідності станом на 01.02.2013 р. становив 89,5 % (відповідно до Базельської угоди – 100%). Саме тому регулятору необхідно провести моніторинг щодо

доцільності введення подібних показників контролю за ризиком ліквідності банківських установ України і, в разі необхідності, розробити механізм запровадження їх у вітчизняну наглядову практику.

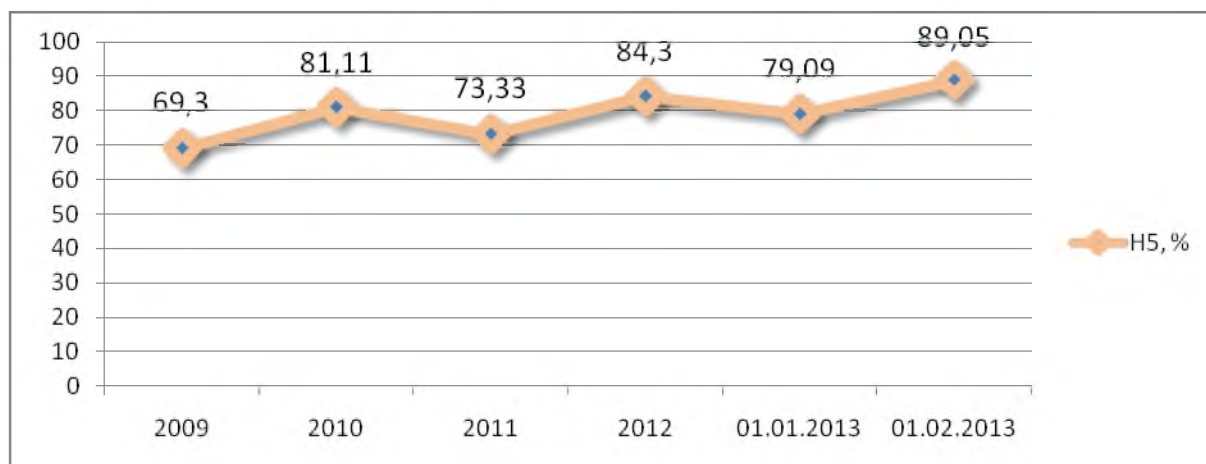

Рис. 4. Динаміка нормативу поточної ліквідності банків за 2008-2013 рр. [1]

Разом з тим зазначимо, що нові вимоги можуть знизити прибутковість банківської індустрії та підвищити вартість запозичень. Збільшення капіталу означатиме, що зросте його вартість, тобто банки будуть змушені наростити свої прибутки, у зв'язку з чим можуть зрости відсоткові ставки за кредитами, що може негативно вплинути на відновлення економіки в посткризовий період. Прийняття даних вимог дозволить великим банківським установам, показники капіталу яких вже відповідають вимогам, здійснювати кредитно-інвестиційну діяльність без обмежень, у той час як менші банки будуть спрямовувати кошти не на розширення діяльності, а на збільшення капіталу. В таких умовах посилиться позиція великих, капіталізованих банків, які в основному є системоутворюючими. З іншого боку, у випадку достатньо дорогих залучених ресурсів, банки можуть скорочувати об'єми кредитно-інвестиційних операцій або в подальшому взагалі не нарощувати дохідні активи. Це, в свою чергу, може призвести до зниження забезпеченості фінансовими ресурсами підприємств, які працюють у реальному секторі економіки.

У той же час для української банківської системи перехід до нових базельських угод багато в чому буде залежати від їх інтерпретації, послідовності і термінів впровадження. Проте постає питання щодо доцільності їх впровадження в повному обсязі чи обрання лише часткових елементів вимог. Ймовірно кращим варіантом для нашої держави є часткове впровадження вимог Базельського комітету з врахуванням усіх особливостей вітчизняного банківського сектора.

Отже, на даний час НБУ потрібно порівняти нові вимоги Базельського комітету до вітчизняних вимог, для чого комерційним банкам необхідно розрахувати власні потреби в капіталі та в ліквідності у відповідності з положеннями Базеля III. Проаналізувавши отримані результати, регулятору потрібно буде визначити доцільність реформування законодавчої та нормативної бази в контексті введення нових вимог до капіталу банківських установ, з встановленням конкретних термінів, цілей, проведенням прогнозової оцінки ходу реалізації даних заходів.

Список літератури

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
2. Офіційний сайт рейтингового агентства Standard & Poor's [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.standardandpoors.com/home/ru/ru>

УДК 325.455:64

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Дорофієнко В. В.

*д.е.н., професор,
проректор з наукової роботи ДонДУУ*

Старцева С. М.

*директор Департаменту економіки
систем життєзабезпечення Міністерства регіонального розвитку,
будівництва та житлово-комунального господарства*

У статті визначено основні причини виникнення проблем в галузі та обґрунтовано напрями державно-економічної політики в сфері житлово-комунального господарства.

В статье определены основные причины возникновения проблем в отрасли и обоснованы пути государственной экономической политики в сфере жилищно-коммунального хозяйства.

The article outlines the main causes of problems in the field and grounded areas of public and economic policy in Housing

Постановка проблеми. Враховуючи Програму економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна державна» та мету реформи ЖКГ щодо підвищення якості житлово-комунальних послуг для всіх верств населення, а також